

Lise Öğrencilerinin Şiddete Yönelik Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi: Eskişehir Örneği

Investigation of High School Students' Attitudes Toward Violence in Terms of Some Variables: Eskisehir Sample

ANTALYA
İL MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ

Deniz TÜRKMEN^{1*}

Emine NESLİOĞLU¹

Hilal BAŞ¹

¹Cemal Mümtaz Sosyal Bilimler Lisesi, Eskişehir / Türkiye
¹Cemal Mümtaz Social Sciences High School, Eskişehir / Turkey

*denizalptekin@gmail.com
ORCID: 0000-0002-1883-2003

nesliogluemine49@gmail.com
ORCID: 0000-0002-1568-5538

hilalbs.03@icloud.com
ORCID: 0000-0001-6871-0656

MAKALE BİLGİSİ / ARTICLE INFORMATION

Geliş Tarihi / Date Received

31.08.2020

Kabul Tarihi / Date Accepted

17.12.2020

Yayın Tarihi / Date Published

Aralık / December 2020

Yayın Sezonu / Pub Date Season

Aralık - Haziran / December - June

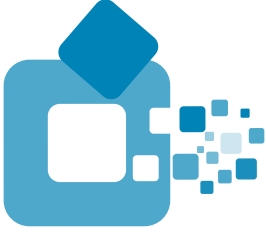
ATIF / CITE as

Türkmen, D., Neslioğlu, E., Baş, H. (2020). "Lise Öğrencilerinin Şiddete Yönelik Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi: Eskişehir Örneği" / "Investigation of High School Students' Attitudes Toward Violence in Terms of Some Variables: Eskisehir Sample". bilar: Bilim Armonisi Dergisi, 3 (2): 55-64. doi: 10.37215/bilar.788633

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/bilar>

Copyright © Published by Antalya İl Millî Eğitim Müdürlüğü Since 2018, Antalya, 07100 Turkey. All rights reserved.

Lise Öğrencilerinin Şiddete Yönelik Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi: Eskişehir Örneği

Investigation of High School Students' Attitudes Toward Violence in Terms of Some Variables: Eskişehir Sample

ANTALYA
İL MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ

ÖZET

Günümüzde insanlığın karşı karşıya bulunduğu başlıca sorunlarından biri de şiddettir. Bu sorunun çözülmesi için bireylerin toplumsal ve bireysel özelliklerinin detaylı bir şekilde incelenmesi ve şiddete yönelme sebeplerinin ortaya çıkarılması gerekmektedir. Ergenlik, şiddet davranışının sıklıkla görüldüğü bir gelişim dönemidir. Bu araştırmanın amacı, ergenlerin şiddete yönelik tutumlarının, cinsiyet, yaş, okul türü ve anne-babanın eğitim durumu değişkenlerine göre incelenmesidir. Araştırmanın örneklem grubu, Eskişehir İli Millî Eğitim Müdürlüğüne bağlı ve il merkezinde bulunan Anadolu Lisesi, İmam- Hatip Lisesi, Sosyal Bilimler Lisesi, Fen Lisesi, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi olmak üzere rastgele seçilen beş farklı okul türünde, 2019-2020 eğitim-öğretim yılında eğitim gören, 140'ı kız, 173'ü erkek olmak üzere toplam 313 lise öğrencisinden oluşmaktadır. Araştırma tarama modeli ve betimsel bir çalışmadır. Veri toplama aracı olarak "Kişisel Bilgi Formu" ve "Şiddete Yönelik Tutum Ölçeği" kullanılmıştır. Verilerin analizinde "t-Testi" ve "Tek Yönlü Varyans Analizi" kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, ergenlerin şiddete yönelik tutumlarında cinsiyet ve okul türü faktöründe anlamlı farklılık olduğu saptanırken, yaş ve ebeveynlerin eğitim düzeyi değişkenleri açısından anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Çalışma sonucunda, katılımcıların %41.9'u "Gerektiğinde kaba kuvvet kullanırım" ifadesine katıldığını belirtmiştir. Öğrencilerin okuldaki şiddeti daha çok fiziksel şiddet olarak gördüğü ortaya çıkmaktadır. Elde edilen bulgular doğrultusunda; anne babaların konuyla ilgili bilinçlendirilmelerine yönelik çalışmaların artırılması, ergenlere şiddete yönelmeden etkili problem çözme yöntemlerinin kazandırılmasına yönelik çalışmalar yapılması, eğitim müfredatında bütünleşmeyi sağlayan sevgi, saygı, güven, yardımseverlik gibi ortak sosyal değerlerin kazandırılmasına yönelik etkinliklere daha çok yer verilmesi ve okullarda şiddeti önleme ve izleme çalışmalarının artırılması önerilmektedir.

Anahtar Sözcükler: Ergenlik, Şiddet, Şiddete yönelik tutum.

ABSTRACT

Violence is one of the main problems that the public encounter today. In order this problem to be solved, the social and personal features of the individuals must be examined and the reasons of their tendency to violence must be detected. The adolescence is a developmental period in which acts of violence are encountered more often. The aim of the present study was to investigate adolescents' attitudes toward violence in terms of their gender, age, type of school and parents' educational level. The sample group of the study consisted of 313 high school students (140 females and 173 males), studying in five different types of state high schools in the center of Eskişehir city in 2019- 2020 academic year. The descriptive survey model was used in the study. As data collection tools, "Personal Information Form" and "The Attitudes toward Violence Scale" were used. In the analysis of the data, "t-test" and "one-way analysis of variance" were used. As a result of the study, that there is a significant level of difference between the high school students' attitude toward violence and gender and type of school, whereas, there is not a significant level of difference in terms of age and parents' educational level has been found out. In the conclusion, the 41.9% of the sample group agreed with the expression "I commit violence when it is needed." It has been found out that violence is often seen as a physical thing by the students in the schools. In accordance with the findings, it is suggested to increase awareness-raising activities for parents about the issue, to organize trainings to help adolescents to make use of effective problem-solving methods without using violence, to include more facilities in the curriculum to make social values like compassion, respect, trust, helpfulness be acquired; and also it is suggested to extend facilities of violence prevention and monitoring in the schools.

Keywords: Adolescence, Violence, Attitude toward violence.

1. GİRİŞ

Günümüzde şiddet insanlığın karşı karşıya olduğu başlıca sorunlardan biridir. Son zamanlarda ülkemizde şiddet vakalarında önemli derecede artış olduğu görülmektedir. (Haskan Avcı ve Yıldırım 2014). Şiddet insanlığın varoluşundan bu yana toplum içinde yer almış bir sosyal durumdur. İnsan davranışlarında şiddet eyleminin varlığı ve ortaya çıkma nedenlerine ilişkin bahsedilen etmenlerin içinde, “insanın çevresindekiler ile kurduğu sağlıklı ilişkiler, kendini yanlış ifade etme, yanlış anlama, kendi ihtiyaç ve arzularını ötekilere zarar vererek karşılama gibi” sebepler yer bulmaktadır (Gençoğlu vd 2014).

Şiddet kavramının net bir tanımı yoktur. Dünya Sağlık Örgütü (WHO), şiddeti “kasıtlı olarak, tehdit veya fiilen kendisine, diğer bireye veya bir gruba ya da topluluğa karşı yaralama, ölüm, psikolojik zarar verme, engelleme veya yoksun bırakma ile sonuçlanan fiziksel güç kullanılması” olarak tanımlanmıştır (WHO 2002).

“Şiddet kavramı sertlik, sert ve katı davranış, kaba kuvvet kullanma olarak tanımlanır. Şiddet olayları ise; insanları sindirmek, korkutmak için yaratılan olay ya da girişimler olarak tanımlanmaktadır” (Ünsal 1996).

İldeş (2002) ise şiddeti tanımlarken “sertlik, sert, katı davranış, azarlamada ve cezalandırmada ileri gitme; anlaşmaya varma yerine kaba kuvvet kullanma; insanın psikolojik, ahlaksal ve fiziksel bütününe zarar veren eylem ve eylemler” ifadesini kullanmaktadır.

Yıldırım (1998), Steinmetz’den şu tanımı aktarmaktadır: “Bir bireyin yaralanmasına, sinirlendirilmesine, öfkelenmesine veya duygusal baskı altına alınmasına yol açan fiziki veya herhangi bir şekildeki davranışı ve muamele biçimi şiddettir.”

Bir başka şiddet tanımında Erten ve Ardali (1996) “İnsanlarda şiddet kullanma, kanuna uymamak, kişiye zarar vermek, hakaret etmek, onurunu kırmak, sükunet ve huzura son vermek; birinin hakkını çiğnemek, hırpalamak, incitmek, canını acıtmak için zor kullanmak; yıkıcı aşırı davranışlarda bulunmak, aşırı derecede öfke ifade etmek şekillerinde kendini gösteren davranışlardır” demektedir. Öğülmüş (1995) ise, şiddeti “başkalarına zarar vermek ya da yaralamak amacıyla kullanılan fiziksel güç” ya da “güç ve kuvvetin başkalarını bir takım haklarından mahrum etme gibi adaletsiz bir biçimde kullanılması” olarak tanımlamaktadır.

Şiddet oluşumunda birçok neden etkindir, bu sebeple şiddet biyolojik, psikolojik ve toplumsal bütünlük içinde ele alınmalıdır. Şiddetin biyolojik

sebepleri arasında genetik, hormonlar, bilişsel değişikliklere neden olan fiziksel ve psikolojik hastalıklar yer alırken; psikolojik sebepler arasında tahrik edilme, anne ve baba tutumu, engellenme becerilerinin öğrenilememesi yer almaktadır (Özgür vd 2011). Sosyal sebepler ise, toplum içerisinde şiddetin hoş görülmesi, problem çözme yöntemi olarak benimsenmesi, medyanın etkisi, ailelerin eğitiminin yetersizliği, cinsiyet rolleri, göçler şeklinde sıralanabilir (Özgür vd 2011).

Şiddet, insanlık tarihi boyunca her dönemde yer bulmuş ve çalışmalara konu olmuş bir kavram olarak değerlendirilebilir. Bu dönemlerden biri de ergenlik dönemidir. Bu dönem, insan hayatının çocukluk ve yetişkinlik arasında kalan dönemidir. Ergenlik döneminde, genç bireyler için çatışma doğuracak birçok yeni sorumluluklar ve kimlik oluşturma ihtiyacı ortaya çıkmaktadır (Özgür vd 2011).

Hızlı bir fiziksel ve psikolojik gelişim içinde olan ergen birey, “ailenin etki alanından çıkıp yaşlıların etki alanına girer ve bu dönem olumlu, olumsuz bütün dış etkilere açıktır” (Baltaş ve Baltaş 1990).

Ergenlik ve genç yetişkinlik dönemlerinde, şiddet içerikli davranışların arttığı daha çok görülmektedir. Ülkemizde de son yıllarda yapılan bilimsel çalışmalara ve medyada çıkan haberlere bakıldığında, özellikle ergenlik döneminde gençler arasında suç ve şiddet vakalarında artış olduğu görülmektedir. Toplum içinde var olan şiddet olayları, eğitim ve kültürlenme ortamı olan okullarda da yer bulmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığının Eğitim Ortamlarında Şiddetin Önlenmesi ve Azaltılması Strateji ve Eylem Planı’nın (2006 - 2011) oluşturulma gerekçeleri arasında, “ülkemin çeşitli illerinde gerçekleştirilen araştırmalarda, eğitim ortamlarında yaşanan şiddetin göz ardı edilemeyecek boyutlarda olduğu yer almaktadır” (TBMM Araştırma Komisyonu 2007).

Ergenlerin başvurduğu şiddet biçimlerinin altında ise çeşitli sebepler yatmaktadır. Sosyal öğrenme kuramına göre ergenler, genellikle ailelerindeki, okullarındaki ve yaşadıkları toplumdaki saldırganlık biçimlerini çevrelerindeki ortamlardan model olarak öğrenirler (Çetin 2004).

Ergenin, aile içinde sevgi görmüyor olması, fikirlerinin ve davranışlarının desteklenmemesi, ev içinde şiddet olması, onları şiddete yönlendiren faktörlerden bazılarıdır. Bir takım araştırmalar yalnızlık hissinin, ergenlerin şiddet gösterme davranışları üzerinde doğrudan etkisi olduğunu ve bu durumun erkek ergenlerde kız ergenlere göre daha çok görüldüğünü açığa çıkarmıştır (Cowie 2000).

Ailevi faktörler ile ilgili ergenlerin şiddet

eğilimi üzerine yapılan araştırmalara göre, şiddet davranışı gösteren ergenlerin şiddete başvurma riski, aile içi şiddete maruz kalan ergenlerde artış göstermektedir (Çetin 2004).

Gençoğlu ve arkadaşlarının (2014) yaptığı çalışmanın sonucunda, ergen erkeklerin şiddet eğiliminin kız çocuklara göre fazla olduğu ve ebeveynlerinden şiddet görmüş olan ergenlerin şiddete yönelik eğilimlerinin yüksek olduğu görülmüştür. İbilioğlu'na (2012) göre aile içinde tanık olunan şiddet, şiddetin problem çözme biçimi olarak içselleştirilmesinin nedeni olarak görülebilir. Haskan Avcı ve Yıldırım (2015) tarafından yapılan araştırmaya göre; ergenlerde şiddet eğilimi, erkek ergenlerde ve akademik başarısı düşük olan ergenlerde daha çok görülmektedir. Ayrıca ailede kendisine şiddet uygulanan ergenlerde şiddet eğilimi görülme sıklığı yüksektir. Yavuz ve arkadaşları (2003), lise öğrencileri ile yaptığı çalışmada, kız ve erkek öğrencilerin okulda ve aile içinde fiziksel şiddete maruz kaldıklarını ve kızların aile içinde, erkeklerin ise okul içinde daha fazla şiddetin hedefinde olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Haskan Avcı ve Yıldırım (2014), ergenlerin şiddet eğilimini yalnızlık ve algılanan sosyal destek düzeyi açısından incelemiş ve şiddete eğilimi yüksek olan ergenlerin yalnızlık düzeylerinin yüksek; aile, arkadaş ve öğretmenden gördükleri desteğin ise düşük düzeyde olduğunu tespit etmişlerdir.

Çetin (2004), ergenlerin şiddete yönelik tutumlarını yaş ve cinsiyet değişkenleri açısından incelemiştir. Bu araştırma sonucunda, şiddete yönelik tutumların cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterdiği ve kızlara nispeten erkek ergenlerin şiddeti daha çok onayladıkları görülmüştür. Yaş grupları açısından ise, 14-17 ve 18-21 yaş grupları arasında şiddete yönelik tutumların anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur.

Konuya okullarda şiddet bağlamında yaklaştığımızda ise, ülkemizde MEB tarafından 2007 yılında yürütülen bir araştırmada, "toplam 34.656 ilköğretim okulundan 1279`unda ve toplam 7934 ortaöğretim kurumundan 2266`sında şiddet olayı yaşandığı ortaya çıkmıştır. Vakaların şiddet çeşitlerine göre dağılımına bakıldığında en yaygın şiddet türünün fiziksel olarak zarar veren davranışlar olduğu" tespit edilmiştir (MEB 2007).

Yapılan bir diğer araştırmaya göre, lise öğrencilerinin bir eğitim öğretim yılı boyunca "% 35,5`nin en az bir kez" şiddete başvurdukları belirlenmiştir (Kepenççi ve Çınkır 2006).

2004 yılında yapılan başka bir araştırmada, "erkek öğrencilerin suç işleme ve şiddet eğilimlerinin, kız öğrencilere nispeten daha çok olduğu" sonucuna

ulaşmıştır (Ögel vd 2006). Arslan ve arkadaşları (2010) da yaptıkları çalışmada, erkeklerin saldırganlık düzeylerinin kızlardan daha çok olduğunu tespit etmiştir.

2016 yılında yapılan bir çalışma sonucunda, lise öğrencilerinin rekreatif etkinliklerde katılımları ile saldırganlık ve şiddet eğilimleri incelenmiş; ve anne- babanın eğitim düzeyi, gelir düzeyi, evde televizyon izleme süresi ile aktif spor yapmanın ergenlerin saldırganlık düzeylerini etkilediği tespit edilmiştir (Yönet vd 2016).

Ulusal yayın yapan 16 gazete ve 11 tv-internet sayfalarının 2001-2016 yıllarında öğrenciye yönelik 302 şiddet olayını rapor ettiği, öğrenciden öğrenciye yönelik olan bu şiddetin okul dışı ortamdaki ziyade okul sınırları içinde yaşandığı belirlenmiştir (Bulut 2008).

Gençler, toplumların geleceğini oluşturan bireylerdir. Toplumların geleceği iyi yetişmiş bireylere göre şekillendiğinden, toplumlar, genç bireylerin "sağlıklı, eğitilmiş, bilgili, özgür düşünceye sahip ve başkalarının düşüncelerine karşı hoşgörülü olacak demokratik" anlayışla yetişmelerini amaç edinmişlerdir (Gürsoy 2009). Bu bağlamda, okullarda görülen şiddetin, gençlerin yaşam kalitesini, başarı seviyelerini ve geleceğe yönelik bakış açısını olumsuz anlamda etkilediği göz önüne alındığında; şiddet konusundaki tutum ve davranışların değiştirilmesi ya da en aza indirgenmesi için eğitim sürecinde şiddete yönelik tutum durumlarının belirlenmesi önem kazanmaktadır.

Bu noktadan hareketle, bu araştırmanın amacı, lise öğrencilerinin şiddete yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi ve çözüme dönük önerilerin sunulmasıdır. Bu amaca yönelik olarak çalışmada aşağıdaki soruların cevabı aranmıştır:

1. Lise öğrencilerinin şiddete yönelik tutumları cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
2. Lise öğrencilerinin şiddete yönelik tutumları yaşa göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
3. Lise öğrencilerinin şiddete yönelik tutumları okudukları okul türüne göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
4. Lise öğrencilerinin şiddete yönelik tutumları anne-babanın eğitim seviyesine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

2. MATERYAL VE METOT

2.1. Araştırma Deseni

Bu araştırma, lise öğrencilerinin şiddete yönelik tutumlarını çeşitli değişkenler açısından incelemek amacıyla yapılan tarama modeli, betimsel bir çalışmadır. Çalışmanın amacı, ergenlerin şiddete yönelik tutumlarını “Şiddete Yönelik Tutum Ölçeği” ve “Kişisel Bilgi Formu” aracılığıyla “var olduğu” şeklinde betimlemek ve ortaya koymaktır”. Bu nedenle tarama modeli bir çalışmadır (Büyüköztürk vd 2009).

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın örneklem grubunu, Eskişehir İli Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı, il merkezinde Anadolu Lisesi, İmam- Hatip Lisesi, Sosyal Bilimler Lisesi, Fen Lisesi, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi olmak üzere rastgele seçilen beş farklı okul türünde 2019-2020 eğitim-öğretim yılında eğitim gören 313 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Örneklem grubunun okul türüne göre dağılımı; 51’i Fen Lisesi, 60’ı Sosyal Bilimler Lisesi, 61’i Anadolu Lisesi, 80’i Anadolu İmam Hatip Lisesi, 61’i Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi şeklindedir. Öğrencilerin cinsiyet dağılımı 140’ı kız, 173’ü erkek şeklindedir. Öğrencilerin yaş dağılımları; 15 yaşında 165, 17 yaşında 148 şeklinde değişmektedir. Öğrencilerin annelerinin eğitim durumu; 112’si ilkököl, 54’ü ortaokul, 76’sı lise, 71’i yükseköğretim mezunu şeklindedir. Öğrencilerin babalarının eğitim durumu ise; 48’i ilkököl, 52’si ortaokul, 99’u lise, 114’ü yükseköğretim mezunu şeklinde dağılmaktadır.

2.3. Araştırmanın Kısıtları

Bu çalışma Eskişehir il merkezi sınırları içerisinde, farklı cinsiyet, yaş grubu (15 ve 17) ve farklı okul türlerine devam etmekte olan ergenler ile sınırlıdır. Araştırma iznine göre farklı türlerde seçilen okullar, eğitim öğretimin ve öğrenci gruplarının müsaitliğine göre seçilmiş olup, okul idaresi ve ders öğretmenlerinden gerekli izinler alınarak uygulanmıştır.

Araştırma, zaman bakımından da sınırlılık taşımaktadır. Araştırma, 2019- 2020 eğitim öğretim

yılıının Ocak ayında gerçekleştirilmiş olup bu zaman dilimindeki tutumları yansıtmaktadır.

2.4. Veri Toplama Araçları

Araştırma verilerini toplamak için Kişisel Bilgi Formu ve Çetin (2004) tarafından geliştirilmiş olan “Şiddete Yönelik Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. Veri toplama araçları, beş farklı okul türünde rastgele seçilen okullarda, 2020 yılı Ocak ayında Eskişehir Valiliğinden gerekli araştırma izni alınarak uygulanmıştır. Gönüllülük ilkesi göz önünde bulundurulmuş ve çalışmanın güvenilirliğini sağlamak amacıyla öğrencilerden veri toplama araçlarının üzerine adlarını yazmamaları istenmiştir.

Kişisel Bilgi Formu:

Katılımcıların demografik bilgilerini toplamak için oluşturulmuş bir formdur. Öğrencilerin cinsiyet, yaş, okudukları okul türü ve anne-babanın eğitim düzeyi gibi kişisel bilgiler yer almaktadır.

Şiddete Yönelik Tutum Ölçeği:

Söz konusu ölçek, Çetin (2004) tarafından İstanbul ilinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Endüstri Meslek Liselerinde okuyan öğrencilerin şiddete yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. 10 maddeden oluşan, 5’li derecelendirmeli likert tipi ölçeğin, Cronbach alpha güvenirlik katsayısı 85, Speerman Brown test güvenirliği ise 86 olarak bulunmuştur (Çetin 2004).

2.5. Verilerin Analizi

Çalışma sonunda elde edilen veriler SPSS programı kullanılarak çözümlenmiştir. Araştırma verileri cinsiyet, yaş, okul türü ve anne babanın eğitim düzeyi sayısına göre kodlanarak SPSS programına kaydedilmiştir. Veriler, varyans analizi yapılarak analiz edilmiştir.

3. BULGULAR

Bu bölümde çalışmada yapılan istatistiksel analizler ve bu analizler sonucunda elde edilen bulgular yer almaktadır.

Çizelge 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

	Değişkenler	Frekans (f)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kız	140	44,7
	Erkek	173	55,3
	Toplam	313	100,0
Yaş	15	165	52,7
	17	148	47,3
	Toplam	313	100,0

Çizelge 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri (Çizelgenin devamı)

	Değişkenler	Frekans (f)	Yüzde (%)
Okul Türü	Fen Lisesi	51	16,3
	Sosyal Bilimler Lisesi	60	19,2
	Anadolu Lisesi	61	19,5
	Anadolu İmam Hatip Lisesi	80	25,6
	Mesleki Teknik Anadolu Lisesi	61	19,5
	Toplam	313	100,0
Anne Eğitim Düzeyi	İlkokul	112	35,8
	Ortaokul	54	17,3
	Lise	76	24,3
	Yükseköğretim	71	22,7
	Toplam	313	100,0
Baba Eğitim Düzeyi	İlkokul	48	15,3
	Ortaokul	52	16,6
	Lise	99	31,6
	Yükseköğretim	114	36,4
	Toplam	313	100,0

Çizelge 2. Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre Şiddete Yönelik Tutumlarına İlişkin t - Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	X	SS	t	p
Kadın	140	23,14	7,175	5,568	,000
Erkek	173	28,16	8,790		

Çizelge 2. incelendiğinde, cinsiyete göre kız ($x=23,14$) ve erkek ($x=28,16$) ergenlerin şiddete yönelik tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ($t=5.568$, $p<.001$) olduğu ve erkeklerin şiddete yönelik tutumlarının, kızlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Çizelge 3. Ergenlerin Yaşına Göre Şiddete Yönelik Tutumlarına İlişkin t-Testi Sonuçları

Yaş	N	X	SS	t	p
15 yaş	165	25,45	8,259	1,026	,305
17 yaş	148	26,43	8,704		

Çizelge 3 incelendiğinde, yaşa göre 15 yaşında ($x=25,45$) ve 17 yaşında ($x=26,43$) olan ergen öğrencilerin şiddete yönelik tutumlarında anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Çizelge 4. Ergenlerin Okul Türlerine Göre Şiddete Yönelik Tutumlarına İlişkin Tek Yönlü Analizi Sonuçları

Okul Türü	N	X	S	Kaynak	KT	Sd	KO	F	p
Fen Lisesi	51	24,2549	7,48824	Grup Arası	2017,020	4	504,255	7,618	,000
Sosyal Bilimler Lisesi	60	25,1167	8,11379	Grup İçi	20385,984	308	66,188		
Anadolu Lisesi	61	23,4590	7,83278	Toplam	22403,003	312			
Anadolu İmam Hatip Lisesi	80	25,7250	8,21387						
Meslek Lisesi	61	30,8197	8,83838						
Toplam	313	25,9201	8,47375						

Çizelge 4. incelendiğinde okul türü değişkenine göre, grupların şiddete yönelik tutumları arasındaki farkın ($F=7,618$, $p<.000$) anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Belirlenen farkın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek amacıyla Scheffe testi yapılmış, sonuç olarak; Meslek Lisesinde okuyan ergenlerin diğer okul türüne mensup olan ergenler ile şiddete yönelik tutumları arasındaki farkın ($p<.05$) düzeyinde anlamlı olduğu; Fen Lisesi, Sosyal Bilimler Lisesi, Anadolu Lisesi ve Anadolu İmam Hatip Lisesinde eğitim gören ergenlerin şiddete yönelik tutumlarının arasında ise anlamlı bir farklılığın olmadığı ($p>.05$) belirlenmiştir.

Çizelge 5. Ergenlerin Anne Eğitim Düzeyine Göre Şiddete Yönelik Tutumlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Anne Eğitim Düzeyi	N	X	S	Kaynak	KT	Sd	KO	F	p
İlkokul veya altı mezuniyet	112	25,6161	8,33342	Grup Arası	395,568	3	131,856	1,851	,138
Ortaokul Mezunu	54	28,0000	9,80566	Grup İçi	22007,435	309	71,221		
Lise Mezunu	76	26,2237	7,99600	Toplam	22403,003	312			
Yüksek Öğretim	71	24,4930	7,93523						
Toplam	313	25.9201	8.47375						

Çizelge 5'te gösterilen sonuçlara bakıldığında, ergenlerin annelerinin eğitim durumu ve şiddete yönelik tutumları arasında ($F=1,851$, $p=,138$) anlamlı farkın olmadığı tespit edilmiştir.

Çizelge 6. Ergenlerin Baba Eğitim Düzeyine Göre Şiddete Yönelik Tutumlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Baba Eğitim Düzeyi	N	X	S	Kaynak	KT	Sd	KO	F	p
İlkokul veya altı mezuniyet	48	27,8958	9,33363	Grup Arası	374,445	3	124,815	1,751	,157
Ortaokul Mezunu	52	26,5192	8,58747	Grup İçi	22028,558	309	71,290		
Lise Mezunu	99	24,6162	7,69270	Toplam	22403,003	312			
Yüksek Öğretim	114	25,9474	8,60833						
Toplam	313	25.9201	8.47375						

Çizelge 6'da elde edilen veriler incelendiğinde ergenlerin, babalarının eğitim düzeyi ve şiddete yönelik tutumları arasında ($F=1,751$, $p=,157$) anlamlı farklılıkların bulunmadığı görülmüştür.

Çizelge 7. Örneklem Grubunun Belirtilen İfadelere Katılma Durumları

	Hiç Katılmıyorum (%)	Katılmıyorum (%)	Kararsızım (%)	Katılıyorum (%)	Tamamen Katılıyorum (%)
1. Kaba kuvvet kullanmak insanı duygusal olarak güçlü kılar.	46,0	21,7	14,4	10,9	7,0
2. Eğer birilerine vuruluyorsa bunu hak edecek bir şeyler yapmıştır.	24,0	25,2	26,8	12,1	11,8
3. Gerektiğinde kaba kuvvet kullanırım.	17,6	15,0	25,6	25,6	16,3
4. İnsanların fiziksel gücünden dolayı benden korkmaları hoşuma gider.	44,1	24,9	14,7	9,9	6,4
5. Biriyle dövüştüğümde kendimi güçlü hissederim.	34,5	24,3	17,6	13,7	9,9
6. Biri bana vurduğunda ben de ona vururum.	4,8	8,0	18,2	33,9	35,1
7. Biri beni kızdırdığında onunla kavga ederim.	12,8	26,2	34,2	18,2	8,6
8. Birinin hakkımda olumsuz şeyler konuştuğunu duyarsam onunla kavga ederim.	22,7	23,6	31,0	12,5	10,2
9. Birilerine sinirlendiğimde ona vurmam beni rahatlatır.	30,0	28,8	17,6	13,4	10,2
10. Kavga etmek insanların sorunlarını kısa zamanda çözmelerini sağlar.	56,9	23,3	8,0	5,4	6,4

Örneklem grubunun şiddete yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla Çizelge 7'de belirtilen ifadelere katılım düzeyleri sorulmuştur. Örneklem grubunun %65.7'sinin kaba kuvvet kullanımının insanı duygusal olarak güçlü kılmadığını düşündüğü

görülmektedir. Öte yandan örneklem grubunun %41.9'u "gerektiğinde kaba kuvvet kullanma" ifadesine katıldığını belirtmiştir.

4. ve 5. maddeye verilen cevaplara bakıldığında,

ergenlerin fiziksel gücün karşı taraf için korku unsuru oluşturması ve biriyle dövüştüğünde kendini güçlü hissetme ifadelerine katılmadıkları gözlenmektedir. Diğer taraftan; örneklem grubunun bireysel savunma söz konusu olduğunda, şiddete şiddet ile karşılık verme olasılığının daha fazla olduğu görülmüştür. Ergenlerin, %69.4'ü "Biri bana vurduğunda ben de ona vururum" cümlesine katıldığını belirtmiştir.

Örneklem grubunun %46.2'si "Birinin hakkımda olumsuz şeyler konuştuğunu duyarsam onunla kavga ederim" ifadesine katılmadığını belirtmektedir. Ayrıca, örneklem grubunun %58.8'inin "Birilerine sinirlendiğimde ona vurmam beni rahatlatır" ifadesine de katılmadığı bununla birlikte, ergenlerin %80.2'sinin, kavga etmenin, insanların sorunlarını kısa zamanda çözmelerini sağlamadığını düşündükleri ortaya çıkmıştır.

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Lise öğrencilerinin şiddete konusundaki tutumlarının cinsiyet, yaş, okul türü ve ebeveynlerinin eğitim seviyesi değişkenlerine göre incelendiği bu çalışmada elde edilen bulgular, literatürdeki ulaşılabilen çalışmalarla karşılaştırılarak tartışılmıştır. Literatürdeki diğer çalışmalar ile karşılaştırıldığında bazı bulguların desteklendiği, bazılarının ise desteklenmediği görülmektedir.

Bu çalışmada öğrencilerin şiddet karşı tutumlarının cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği saptanmıştır. Erkek öğrencilerin, kız öğrencilere göre şiddete yönelik tutumlarının daha yüksek olduğu görülmektedir (Çizelge 2). Ülkemizde yapılan farklı çalışmalarda da erkek öğrencilerin şiddete yönelik eğilimlerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur (Çetin 2004, Durmuş ve Gürkan 2003, Gençoğlu vd 2014, Gölbaş 2015, Karakaya 2008, Nair 2014, Özgür vd 2011, Pekince 2012, Sağlam 2009, Sağlam ve İkiz 2017, Tuzgöl 2000). Elbette toplumumuz içinde kadın ve erkeklere yüklenen roller düşünüldüğünde, bu durumun toplumumuzun yapısıyla yakından ilişkili olduğu düşünülebilir. Ergenlik döneminin doğası gereği, çocuğun bu dönemdeki başkaldırı davranışları nedeniyle şiddeti daha fazla deneyimlemesi, toplumda erkek çocuğa verilen önemin ve gösterilen hoşgörünün pekiştirdiği bir durum olarak açıklanabilir (Özgür vd 2011).

Çalışmada, 15 ve 17 yaşında olan öğrencilerin şiddete yönelik tutumlarında anlamlı bir farklılık görülmemiştir (Çizelge 3). Ancak alanyazında bu bulgunun aksini ortaya koyan çalışmalara da rastlanmaktadır. Çetin (2004), 14 -17 ve 18-21 yaş grupları ile yaptığı çalışmada, yaşa göre şiddete yönelik tutumların anlamlı bir farklılık gösterdiğini

ortaya koymuştur. Özgür ve arkadaşlarının (2011) yaptığı çalışmada, öğrencilerin yaşları ilerledikçe şiddet eğilimlerinin arttığı görülmüştür. Bellici ve arkadaşları (2015) tarafından yapılan çalışmada, öğrencilerin yaşları arttıkça şiddet eğilimlerinin de arttığı ortaya konulmuştur.

Bu çalışmada okul türünün de, şiddete yönelik tutumları ile birlikte belirleyici bir farklılık ortaya koyduğu saptanmıştır. Sonuçlara göre; meslek lisesinde okuyan ergenler diğer okul türlerinde okuyan ergenlere göre şiddete daha eğilimlidir (Çizelge 4). Okul türleri ile ilgili literatürde yapılan diğer çalışmalarda ise Anadolu Meslek ve Teknik liselerinde okuyan öğrencilerin, şiddete yönelik tutumlarının Endüstri Meslek ve Teknik Lise öğrencilerine göre daha az olduğu belirlenmiştir (Çetin 2004). Emiroğlu ve Bindak'ın (2018) yaptığı çalışma sonucunda ise, Anadolu Lisesinde okuyan kız öğrencilerin, şiddete eğilim düzeylerinin İmam Hatip Anadolu Lisesindeki kız öğrencilere göre daha yüksek olduğunu ortaya koyulmuştur.

Bu çalışmada cevap aranan sorulardan biri de annelerin ve babaların eğitim seviyelerine göre, ergenlerin şiddete yönelik tutumlarının anlamlı olarak değişip değişmediğidir. Yapılan analizler sonucunda, anne ve baba eğitim düzeyi ile ergenlerin şiddete ilişkin tutumları arasında anlamlı bir farkın olmadığı tespit edilmiştir (Çizelge 5 ve 6).

Çetin (2004)'in yaptığı çalışma sonucunda da öğrencilerin anne baba eğitim düzeyleri ile şiddete yönelik tutumları arasında anlamlı farklılık görülmemiştir. Diğer çalışmalara bakıldığında, Gençoğlu ve arkadaşları (2014) tarafından yapılan çalışmada, ergenlerin annelerinin eğitim düzeylerine bakılarak, yükseköğretim mezunu anneye sahip olan ergenlerin, diğer ergenlere göre şiddet davranışına yönelimlerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır, fakat baba eğitim düzeyi ile ilgili anlamlı farklılığa rastlanmamıştır. Fakat alanyazına bakıldığında, Yönet ve arkadaşlarının (2016) yaptığı çalışma, anne babanın eğitim düzeyi arttıkça öğrencilerde saldırganlık ve şiddet eğilimlerinin anlamlı bir düşüş gösterdiğini ortaya koymuştur.

Çalışma sonucunda, örneklerin grubunun %41.9'u "Gerektiğinde kaba kuvvet kullanırım" ifadesine katıldığını belirtmiştir. (Çizelge 7) Ayrıca ergenlerin %69'u "Biri bana vurduğunda ben de ona vururum." cümlesine katıldığını belirtmiştir. TBMM Araştırma Komisyonunun (2007) yaptığı çalışmada "öğrenciler arasında "şiddet"i, fiziksel şiddet olarak algılama en yüksek iken, sözel şiddet ve duygusal şiddet olarak algılama oranlarının düşük olduğu" saptanmıştır. Bu çalışmalarda da bu çalışmada elde edilen sonucu desteklemektedir. Ayrıca Ankara ilinde eğitim gören lise öğrencileri ile yapılan bir diğer çalışmada da, öğrencilerin

okuldaki şiddeti fiziksel şiddet (dayak, tekme, yumruk vb.) olarak tanımladığı ortaya konulmuştur (Gelbal 2006).

Çalışmada ortaya çıkan sonuçlar ve konu ile ilgili literatürü göz önünde bulundurarak gençlerin şiddete yönelik tutumlarını azaltmaya yardımcı olabilmek amacıyla;

- Anne babaların çocukları açısından model teşkil ettiği düşünüldüğünde, bu konuda daha özenli davranmaları konusunda bilinçlendirilmeleri ve bu konuda eğitsel etkinliklerin planlanması ve yaygınlaştırılması,
- Ergenlere, şiddeti bir çözüm yolu olarak görmeksizin sorunlarıyla baş edebilme ve etkili problem çözme becerilerinin kazandırılmasına yönelik eğitimler verilmesi,
- İnsanları ortak hedeflere yönelten, bütünleşmeyi sağlayıcı değerlerin kazandırılmasına yönelik olarak eğitim müfredatında daha çok etkinliklere yer

verilmesi ve Değerler Eğitimi alanı ile ilgili etkinliklerin zenginleştirilmesi,

- Bilgisayar ve interneti amacı dışında kullanan ve olumsuz yönlendirmelere maruz kalan öğrencilerin şiddeti daha çok benimsediği kabul edilirse, özellikle ailelerle işbirliğine gidilerek öğrencilerin yaşlarına ve gelişimlerine uygun olmayan bilgisayar/ internet kullanımları için tedbirler alınması,
- Okul yönetimleri tarafından şiddet ile başa çıkma ve önleme stratejileri geliştirilmesi,
- Liselerdeki şiddet algılarının kontrol edilerek, çeşitli değişkenler dikkate alınarak ülke çapında izleme çalışmaları yapılması ve alınacak tedbirlerin belirlenmesi,
- Öfke kontrolü, zorbalık, çatışma çözme gibi alanlarda lise öğrencilerine yönelik psikolojik danışma ve rehberlik programlarının uygulanması,
- Şiddet içeren yayın ve haberlerin daha etkin kontrol edilmesi önerilebilir.

KAYNAKLAR

Arslan, C., Hamarta, E., Arslan, E., Saygın, Y. (2010). "Ergenlerde Saldırganlık ve Kişiler Arası Problem Çözmenin İncelenmesi". İlköğretim Online, (9) 1: 379 -388.

Baltaş, A., Baltaş, Z. (1990). "Gençlik Çağı ve Stres, Aile Yazıları 3". Beylü Dileçligil, Ahmet Çiğdem (Ed.) . TC Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu. Ankara – Türkiye.

Bellici, N., Sardoğan, M., Yılmaz, M. (2015). "Lise Öğrencilerinde Okula Bağlanma ve Şiddet Eğilimi Arasındaki İlişkinin Cinsiyet ve Sınıf Değişikliklerine Göre İncelenmesi". Erişim Adresi: https://www.academia.edu/10572946/Lise_Öğrencilerinde_Okula_Bağlanma_ve_Şiddet_Eğilimi_Arasındaki_İlişkinin_Cinsiyet_ve_Sınıf_Değişkenlerine_Göre_İncelenmesi. Son Erişim Tarihi : 26. 12. 2019

Bulut, S. (2008). "Okullarda Görülen Öğrenciden Öğrenciye Yönelik Şiddet Olaylarının Bazı Değişkenler Açısından Arşiv Araştırması Yöntemiyle İncelenmesi". Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 8(2) : 23-38.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş., Demirel, E. (2009). Bilimsel Araştırma Yöntemleri : Pegem Yayıncılık. Ankara – Türkiye.

Cowie, H. (2000). " Bystanding or Standing By : Gender Issues in Coping with Bullying in English Schools". Aggressive Behavior, 26: 85-97.

Çetin, H. (2004). "Öğrenci Ergenlerin Şiddete Yönelik Tutumları: Yaş ve Cinsiyete Göre Bir İnceleme". Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi. Ankara – Türkiye.

Durmuş, E. ve Gürkan, U. (2003). "Lise Öğrencilerinin Şiddet ve Saldırganlık Eğilimleri". Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 3 (3): 253-269.

Emiroğlu, M. ve Bindak, R. (2018). "Lise 9. Sınıf Öğrencilerinin Şiddet Eğilimlerinin Sosyal Problem Çözme Becerileri ile Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi". Social Sciences Studies Journal , 4(21) : 3385-3394.

Erten, Y. ve Ardalı, C. (1996). "Saldırganlık, Şiddet ve Terörün Psikososyal Yapıları". Cogito, 6: 51-65.

Gelbal, S. (Ed.).(2006). Okullarda Şiddetin Önlenmesi, Mevcut Uygulamalar ve Sonuçları: Türk Eğitim Derneği Kitapçığı. Ankara – Türkiye.

Gençoğlu C. , Kumcağız H., Ersanlı K. (2014). "Ergenlerin Şiddet Eğilimlerine Etki Eden Ailevi Faktörler". International Periodica For The Languages, Literature and History of Turkish, (9)2 : 639-652.

Göldağ, B. (2015). "Öğrencilerin Şiddet Eğilim Düzeyleri ve Değer Algıları". TÜBAV Bilim Dergisi, 8(4): 1-15.

- Gürsoy, M. (2009). "Öğrencilerde Şiddet Eğilimi ve Şiddete Yönelik Öğretmen Algıları". *KKTC-Milli Eğitim Dergisi*, 3: 13-30.
- Haskan Avcı, Ö. ve Yıldırım, İ. (2014). "Ergenlerde Şiddet Eğilimi, Yalnızlık ve Sosyal Destek". *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(1): 157-168.
- Haskan Avcı, Ö. ve Yıldırım, İ. (2015). "Ergenlerde Şiddet Eğiliminin Görülme Sıklığı". *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 8(1): 106-124.
- İbilioglu, A.O. (2012). "Aile İçi Şiddet". *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(2): 204-222.
- İldeş, N. (2002). "Aile ve Şiddet". *Radyo ve Televizyonlarda Şiddet ve İntihar Haberlerinin Sunumunun Toplum Üzerindeki Etkileri Sempozyumu*, 64-75.
- Karakaya, E. (2008). "Endüstri Meslek Lisesi Öğrencilerinin Şiddet Eğilimlerinin Çok Yönlü Olarak Değerlendirilmesi, İstanbul İli Avrupa Yakası Örneği". *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi. İstanbul- Türkiye.*
- Kepençi, Y. ve Çınkır, S. (2006). "Bullying Among Turkish High School Students". *Child Abuse & Neglect*, 30(2): 193-204.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (2007). *Ortaöğretim Okullarında Görevli Yöneticilerin Şiddet Konusundaki Bilgi ve Becerilerine İlişkin Mevcut Durum Analizi: Eğitim, Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı. Ankara- Türkiye.*
- Nair, B. (2014). "Ergenlerin Saldırganlık Davranışlarının Bazı Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi". *Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi. Sivas- Türkiye.*
- Ögel, K., Tarı, I., Yılmazçetin- Eke, C. (2006). *Okullarda Suç ve Şiddeti Önleme: Yeniden Yayınları. İstanbul – Türkiye.*
- Öğülmüş, S. (1995). *Liselerde Şiddet ve Saldırganlık, Yayınlanmamış Araştırma Raporu: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi. Ankara – Türkiye.*
- Özgür, G., Yörükoğlu, G., Arabacı, B.Y. (2011). "Lise Öğrencilerinin Şiddet Algıları, Şiddet Eğilim Düzeyleri ve Etkileyen Faktörler". *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 2(2): 53-60.
- Pekince, H. (2012). "Ergenlerin Saldırganlık Düzeyleri ile Sosyal Aktivitelere Katılmaları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi". *Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi. Malatya – Türkiye.*
- Sağlam, Ö. (2009). "Ortaöğretim Kurumlarında Yaşanan Şiddet Olgusu: Ankara Sincan Örneğinde Öğrencilerin Eğitim Örneklerinin Şiddet Eğilimleri Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi". *Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi. Ankara – Türkiye.*
- Sağlam, A. ve İkiz, F.E. (2017). "Ortaokul öğrencilerinin Şiddet Eğilimleri ile Okula Bağlılık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi". *İlköğretim Online*, 16(3): 1235-1246.
- TBMM Araştırma Komisyonu, (2007). *Çocuklarda ve Gençlerde Artan Şiddet Eğilimi ile Okullarda Meydana Gelen Olayların Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan (10/337,343,356,357) esas Numaralı Meclis Araştırma Komisyon Raporu : MEB Özel Eğitim Rehberlik Ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü. Ankara –Türkiye.*
- Tuzgöl, M. (2000). "Ana- Baba Tutumları Farklı Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi". *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(14): 38-48.
- Ünsal, A. (1996). "Genişletilmiş Bir Şiddet Tipolojisi". *Cogito*, 6: 29-36.
- WHO, (2002). "Dünya Sağlık Raporu (Şiddet ve Sağlık Dünya Raporu)". Erişim adresi: [www.http//undp.un.org.tr/who/bulten/turk/bulten9.htm](http://undp.un.org.tr/who/bulten/turk/bulten9.htm). Erişim Tarihi: 13.12.2019
- Yavuz, M. F., Atan, Y.K., Atamer, T.A., Gölge, Z. B. (2003). "Lise Öğrencilerinde Fiziksel Şiddetin Değerlendirilmesi: Okulda ve Ailede Karşılaşılan Şiddet ve Öğrencinin Kendi Uyguladığı Şiddet". *Adli Bilimler Dergisi*, 2: 35- 44.
- Yıldırım, A. (1998). *Sıradan Şiddet; Kadına ve Çocuğa Yönelik Şiddetin Toplumsal Kaynakları: Boyut Yayınları. İstanbul – Türkiye.*
- Yönet, E., Çalık, F., Yaşartürk, F., Çirmen, K. (2016). "Lise Öğrencilerinin Rekreatif Etkinliklere Katılımları İle Saldırganlık – Şiddet Eğilimlerinin İncelenmesi". *International Journal of Science Culture and Sport*, 4: 368-382.